

Kevés igazán jól mérhető területe van a munkánknak, egyik ilyen a gondozásunkban felnőtt fiatalok önálló életének jellemző adatai. 129 fiatal felnőtt került ki a gondozásunkból, s szépen kidolgozott utánkötési rendszer ide vagy oda, tudjuk jól, hogy a személyes kötődéseknek döntő szerepük van a még mindig élő kapcsolatokban. Az SOS-anyák közül azok, akik lelkesedésükből és elhivatottságukból mit sem veszítve az idők folyamán, ünnepekre, közös családi rendezvényekre visszavárvák felnőtt csemetéiket, faluvezetők, ifjúsági ház vezetők, akik generációk példaképévé váltak – időnként még születendő kisgyereket is neveztek el róluk – , nevelőszülői tanácsadók, utógondozók, nevelők, segítők, akik hitelességükkel, tudásukkal egyengették az útjukat, mind-mind pótolta egy-egy hiányzó szemet abból a láncból, amit ezeknél a gyerekeknél az élet szétszaggatott.

Legnagyobb sikerünként azt éljük meg, hogy a nálunk felnőtt fiatalok saját gyermekeiket el tudják látni, közülük egy kivételével senki sem került vissza a gyermekvédelem rendszerébe. Nagy dolog azt tudni, hogy sikerült a legfontosabb dolgot, a felelősségtudatot átadni a gyerekeknek, megváltoztatva ezzel –

egy ki tudja hány generáción át hozott – rosszul átadott mintát. Az egyetlen kivételt képező történet egy enyhe fokban értelmileg akadályozott lányról szól, ő még kiskorúan hozta világra szép és egészséges gyermekét, és sem akkor, sem azóta nincs remény arra, hogy képes legyen eltartani és nevelni őt. A kislány rögtön nálunk került elhelyezésre egy nevelőszülői családban, ahol a hivatásos nevelőszülő SOS-anyja segíti és építi a vér szerinti anyja kapcsolattartására és támogatására.

A felnőtt fiataljaink közül 59-en rendelkeznek saját otthonnal önállóan vagy párjukkal, házastársukkal együtt. Ennél a viszonylag magas aránynál azt a komoly előnyt jelentő tény nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy az otthonteremtésben érintett földrajzi területek elsősorban Békés, Bács-Kiskun, Csongrád és Vas megye, ahol az ingatlanárak még nem érik el a Budapesti árszintet. Így is kiemelkedő feladatunk arra megtanítani a gyerekeket, hogy város környéki falvakból bejárva is el tudják képzelni az életüket, az ehhez szükséges ismeretekkel, gyakorlattal még időben megismerkedjenek.

Magyar Gyöngyvér, Szücs Enikő

Mozaikcsaládok

■ FISCHER ESZTER: MODERN MOSTOHÁK - A PÁROMNAK GYEREKE VAN

Az első találkozásonkra Hannával, aki akkor négyéves volt, nagyon készültem. Tele voltam aggodással: vajon mit fog hozzám szólani? Fogunk-e tetszeni egymásnak? Aztán arra gondoltam, hogy mennyire szeretek nagynéni lenni, és hogy ez talán valami hasonló szerep: nem kell szülőként nevelnem, és majd jól eljárszogatunk. Színes papírokat vittem, és úgy gondoltam, majd széttépjük, és újból összerakjuk ezeket, mozaikosan. Aztán valahogy semmi sem úgy alakult, ahogy elképzeltem. Nem lehetett leültetni, cicát játszva mászkált föl s alá a lakásban, közös játékról szó sem lehetett. Mindketten tökéletesen meg voltunk zavarodva. Aztán pedig kaptam tőle egy „műmosolyt”, ami valósággal kétségbe ejtett. Világossá vált, hogy ez bizony nem nagynéni szerep, de akkor mi? Könyvet kerestem lázasan, egy könyvet, ami erről szól: hogyan viszonyuljak a párom kislányához. És akkor megtaláltam Fischer Eszter könyvét.

A könyv a Berlinben élő pszichológus „a mostoha-élethelyzetről” folytatott beszélgetéseinek anyagára épül: gyakran idéz történeteket interjúalanyaitól, akik legtöbbször maguk is „mostohák”. Az interjúk pozitívuma, hogy őszintén, nyíltan tárnak fel olyan problémákat, kérdéseket, amelyekről azt hinnénk csak a miénk, holott a szerepből fakadóak. Az érzelmileg túlfűtött, pejoratív „mostoha” kifejezést tudatosan hagyta meg a szerző, mert egyébként csak kerülőúton tudta volna megjelölni a később „beházasodott” felnőttet. A nyelv is tükrözi, hogy társadalmunk, bármilyen gyakorivá is vált ez a viszony, még nem tud mit kezdeni vele, hiszen nem talált rá sem nevet, sem egyértelmű funkciót.

A szerző átveszi a nemzetközi pszichológiai-szociológiai szakirodalom terminológiáját: patchwork-, vagy mozaikcsalád-

nak hívja azt a családformát, amely nem egy szülőpárból és közös gyerekeikből, hanem különböző családrészek „összeolvadásából” jön létre. A hasonlat azt az optimista elképzelést tükrözi, hogy a részekből összeépült család elemei a terítő foltjaihoz hasonlóan megtartják különállásukat és jellegzetességeiket, de végül összetartó egységgé állnak össze. Felhívja figyelmet, mennyire káros, hogy a mozaikcsaládban élők gyakran görcsösen ragaszkodnak ahhoz az elképzelésükhöz, hogy ők ugyanolyanok, mint bármely „normális család”, holott a könyv egyik legfontosabb megállapítása éppen az, hogy a patchwork család nagyon sokban különbözik a vér szerinti családtól. A legjellegzetesebb különbség, hogy határai nem egyértelműek, a tagoknak nem azonos a helyzete: van, aki mindenkivel kapcsolatban áll, s van, aki a család csak néhány tagjával találko-

zik. A mozaikcsaládnak „össze kell nőnie”, szemben a vér szerinti családdal, amely kialakulása pillanatától természetes egyiséget képez.

Míg a hagyományos család úgy jön létre, hogy először kialakul a tengelye, a házaspár, majd megszületnek a gyerekek, addig a mozaikcsaládnál fordított a sorrend. Adva van egy csoportosulás (a szülő a gyerekével vagy gyerekeivel), és ebbe a csoportosulásba kell beépülnie az új partnernek.

Fischer Eszter szerint a mozaikcsaládtagok számára a nehézségek egyik fő forrása, hogy tisztázatlanok a velük szembeni szerepelvárások. Hiszen ahogyan írja: „Akármennyire változik is az életforma, bomlanak a régi hagyományok, kultúránkban még manapság is eléggé egyértelmű, hogy mit várunk egy férjtől, egy feleségtől, egy anyától vagy apától. A „mostohaszülő” szerepe bizonytalan. Funkciójára nincs minta. Az életformát, a kapcsolatot szinte mindenkinek egyénileg kell kialakítani, ami sokkal nehezebb, mint a meglévő kidolgozott elvárásoknak eleget tenni. Szembe kell néznie azzal a ténnyel, hogy nem a gyerek akar szülőpótlékot, hanem a magányossá vált szülőnek van szüksége partnerre. A mostoha szerepe annak függvényében is változik, hogy a velük él-e párja gyermeke, vagy csak időnként találkoznak. Más helyzet, ha az előző társ meghalt, ekkor a mostoha inkább egyfajta szülőpótlékként jelenik meg.

A szerző kitér a patchwork család szerkezeti felépítésére, sajátosságaira, külön fejezetben ír a szerelmes szülőről, beszél a mozaikcsalád-alapítás körül felmerülő kérdésekről, az életkori sajátosságokról. Ismerteti „az én gyerekem és a te gyereked” során felmerülő kérdéseket, a korábbi társsal való kapcsolattartásról és a közös gyerek vállalásáról. Külön fejezetet szán a különböző értékrendbeli eltéréseknek, illetve mozaikcsalád pénzhez való viszonyának.

Felhívja a figyelmet arra, hogy jobb, ha a kezdeti intenzív szerelmi szakaszban az újdonsült pár nem erőlteti a közös együttléteket, a szülő-gyerek viszonyt és a szerelmi kapcsolatot térben és időben különválasztják.

A mindennapi és olykor nehéz helyzeteket csak akkor lehet megoldani, ha a személyes határok iránti igényt mindenki elfogadja. Ahogyan a gyermek, úgy a mostoha privát igényeit is tiszteletben kell tartani.

Fontos megállapítás, hogy nagyrészt a szülő viselkedésétől függ, hogy a gyerekek a mostohát szülő által biztosított „használati tárgynak” tekintik-e, vagy önálló jogokkal bíró emberi lénynek. Ha a szülő nem kívánja meg, hogy a mostohának megadják a kellő tiszteletet, akkor a gyereklogika szerint az nem is jár neki. Ha a házastársa nem kéri ki a véleményét, akkor nyilván nincs is joga dönteni. Különbségek lehetnek abban, hogy hány éves gyermeket „kap”. A szerző éppen ezért külön fejezetet szán az életkori sajátosságoknak, kiemelve a kritikus kamaszkort, amelyben a mostohának bizalmas szerep is juthat: hiszen amit a lázadó fiatal sem az anyjával, sem az apjával nem kíván megbeszélni, egy jól felépített mostoha-gyerek kapcsolatban

könnyebben mond el a mostohának, aki érzelmileg kevésbé van involválódva, mint szülei. A szerző arra is utal, hogy a mostoha helyzetét gyakran megnehezíti, hogy korábbi élete során nem sok tapasztalatra tett szert gyerekekkel kapcsolatban. Nem tudja, hogy általában milyen egy gyerek, milyen életkorban, milyen viselkedés tekinthető normálisnak. Más a helyzet akkor, ha a pár mindkét tagjának van saját gyermeke, hiszen ekkor mindkettőjüknek van tapasztalata a gyermeknevelésben. Ekkor fontos, hogy a szülők ne próbálják meg a gyerekeket görcsösen egyformán kezelni, hanem mindenkivel a saját helyzetének megfelelően bánjanak. Külön eset, ha több gyermek is van a korábbi kapcsolatból. Nincsenek kész receptek, a mozaikcsalád összenövése egyéni.

„Amikor megmondtuk a férjem hatéves kislányának, hogy összeházasodunk, azt kérdezte tőlem, hogy akkor most én is az anyukája leszek-e. Mondtam: nem, hiszen neki van anyukája... Még hozzátettem, hogy nagyon remélem, hogy jóban leszünk, mivel ő nekem igazán rokonszenves, de az anyukája akkor sem lesz. Biztos van, aki ezt a választ barátságatlannak, visszautasítónak találja, de nekem az volt az érzésem, hogy a gyerek megkönnyebbült. Helyükre kerültek a dolgok.”

A könyv is éppen ebben segít, hogy helyükre kerüljenek a dolgok. Hiánypótló munka. Megtöri azt az általános hallgatást, amely a „mostoha-helyzetet” övezi. Mint ahogyan a szerző is jelzi: az igazán súlyos, elmérgesedett helyzetekre nem használ semmiféle tanácsadó-könyv. Ha a harag, a sérelmek eltorzítják a tisztánlátást, nem sok esélye marad a racionális belátásnak, a józan érvelésnek. A patchwork - családokban nagy szerepe van az időnek, hiszen – a hasonlatnál maradván – létrejöttékor még nem beszélhetünk harmonikus terítőről, csak különböző eredetű foltok halmazáról. Az „összevarrás”, összehangolódás sok türelmet és türelmet igényel.

A könyv valóban hasznos gyakorlati tanácsokat ad. Mikor Hanna megkérdezte tőlem, lesz-e az anyukája, már nem is voltam annyira zavarban. Tudtam, mit kell válaszolnom: „Nem leszek az anyukád, mert neked a Bori az anyukád. Én Judit vagyok.” Azóta Hannával együtt utáljuk minden mesében a gonosz mostohát.

Fischer Eszter: Modern mostohák - A páromnak gyereke van, Saxum kiadó, Az élet dolgai sorozat, 2005

Dénes Judit